

Rapport fra arkeologisk befaring

Planområde Helgetunmarka Nord, Rindal

Saksnr.	202428255
Anledning	Oppstart av reguleringsplanarbeid for Helgetunmarka Nord i Rindal kommune PlanID506120240001
Kommune, gnr/bnr	Rindal
Dato for befaring	26.09.2024
Deltakere i felt	Arkeolog David Berg Tuddenham

Bakgrunn

I forbindelse med oppstart av reguleringsplanarbeid for Helgetunmarka Nord i Rindal kommune, fremmet Trøndelag fylkeskommune krav om undersøkelse av planområdet før endelig uttalelse kunne gis. Det er ikke tidligere utført arkeologisk registrering i området, men det var på forhånd antatt et potensial for kulturminner som ikke nødvendigvis er synlig på Digitale Terrengmodeller (DTM). Spesielt jernvinner og kullfremstillingsanlegg fra jernalder/middelalder ble fremmet i vurderingen av mulig konflikt.

Vurdering av planområdet med DTM ga på forhånd ingen indikasjon på større strukturer. Ut ifra denne vurderingen ble prognoseområdene satt til fremkommelige deler av planområdet nær bekeleier på morenerygger/tørre flater. Slike kvaliteter er ofte en lokaliseringsfaktor for jernfremstillingsanlegg (fase Ia-Trøndelagsovn) fra romersk jernalder (0-400 e.kr.). I noen tilfeller vil fase I være synlig på DTM som gropsystem (rosettanlegg), men da er de meget godt bevart. Slagg i bekker er ofte en lokaliseringsfaktor. For yngre jernvinneranlegg fra vikingtid/middelalder er ikke tendensen til å ligge nær vann like tydelig (jernvinner fase II). Tørre skråninger/morenerygger er likevel ofte benyttet for etablering av ovnene. Oftest er det funn av jernslag og kullager som indikerer produksjon. Et annet trekk med fase II, er at man i større grad kan knytte kullfremstillingsanlegg til dem (Dahle og Eidshaug 2018). Ovnene fra fase II er vesentlig mindre, og er oftest ganske subtile i terrenget. Slik sett er ikke DTM en godt egnet metode for disse.

Metode

Befaringen ble utført ved at arkeolog visuelt inspiserer området, og oppsøker områder med gode forutsetninger for tilstedeværelse av kulturminner. Områder med lite potensial er utelatt. Dette gjelder eksempelvis myrområder og bratte skråninger. For disse områdene anses vurdering ved DTM å være tilstrekkelig.

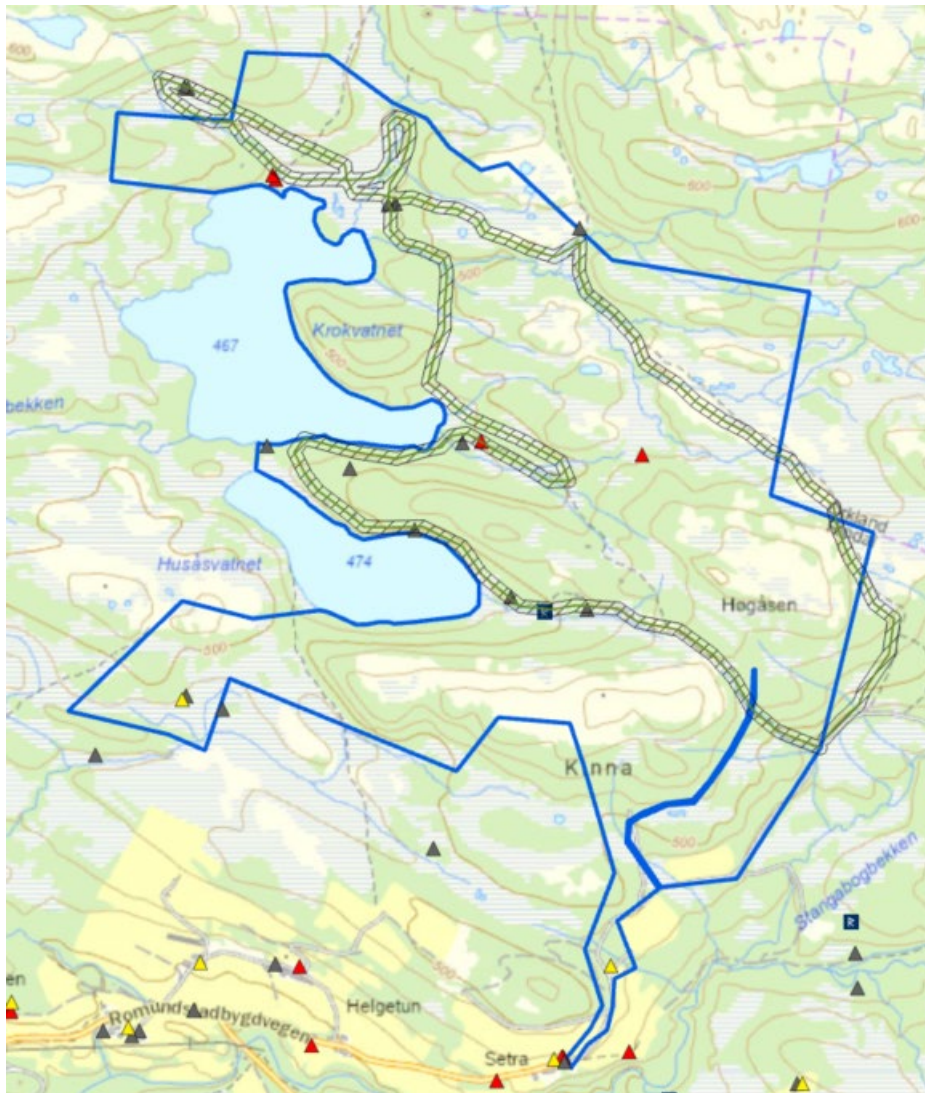
I tillegg til visuell vurdering, utføres det prøvestikk med spade samt jordbor ved behov. Dette for å påvise strukturer/materiale som ikke er synlig på terrengoverflaten, for avgrensning av eventuelle påviste kulturminner samt uttak av dateringsprøver.

Dokumentasjon utføres med mobiltelefon, her en Samsung Galaxy Note10+. Innmålinger i felt blir utført med Garmin GPSMAP 66sr. Datum er WGS84. Området har delvis dårlig dekning (Telenor 4G), slik sett er det ikke forhold for GPS med CPOS-korreksjon. Teoretisk kvalitet med multibånd er 180 cm under optimale forhold. Av sikkerhetsutstyr medbringes nødpeilesender i tilfelle uhell utenfor dekningsområde.

Undersøkelsen

Befaringen startet fra veien, på stien som fører opp til Haugadalen (fig.1). Undersøkelsen i terrenget starter kl. 1000. Observasjonene noteres fortløpende. Figur 1 viser traseen som er befart.

Figur 1. Planområdet er markert med blått. Skravert trase er befart område. Øvrige areal er vurdert med DTM.

KI.1119. Befaring langs bekkefar. Påvisning av liten rektangulær tuft på om lag 4 x 4 m. Posisjon N63`01.4215 Ø009`27.4613 Steinpakning og syllstein. Godt synlig i terrenget. Ligger like ved bekken. Trolig rester etter en bekkevern/ kvernkall, og ses her i sammenheng med Sefrak Id 1567-0001-098, som er en forfalt høyløe fra andre halvdel av 1800-tallet. Lagt inn i Askeladden under AID324720. Kulturminnet har ikke vern.

Figur 2. AID324720. Tuft etter bekkevern/kvernkall. Foto: DBT/TRFK

KI. 1129. Fotodokumentasjon av Sefrak 1567-0001-098. Oppført som forfalt løe fra andre halvdel 1800-tallet. Det er risset inn flere årstall i tømmeret, hvorav et av dem ser ut til å være «FOR 1882». (lafteknute NV).

Figur 3. Sefrak Id 1567-0001-098. Forfalt høyløe fra andre halvdel av 1800-tallet. Foto: DBT/TRFK

Kl. 1157. Sefrak Id 1567-0001-100. Ruin etter Markastue. Kun deler av laftekasse samt syllsteiner synlig. Ingen observasjoner av eller indikasjoner på eldre tids kulturminner langs stranda. Det blir ikke tatt prøvestikk, da området anses som marginalt ut i fra topografien. Kun visuell befarig.

Figur 4. Sefrak Id 1567-0001-100. Foto: DTBT/TRFK

KI.1225. Passerer Sefrak ID1567-0001-103. Ruin etter høyløe. Morenerygg nord for høyløe vurderes nærmere med tanke på ev. kulturminner. Eroderte flater vurderes. Ingen observasjoner. Ingen indikasjoner som tilsier prøvestikk. Myrdraget som går SØ fra Krokslættet mot Høgåsen vurderes som lavpotensielt.

Figur 5. Sefrak ID1567-0001-103. Bekken som går midt i myrdraget SØ for høyløa vurderes som lavpotensielt. Foto: DBT/TRFK.

KI.1228. Passerer Sefrak ID1567-0001-104- Markastue fra 1800-tallet. Befaringen går nå over passet øst for Krokvasshaugen, og nordover til Langvassbekken. Ingen observasjoner av kulturminner eller indikasjoner som tilsier prøvestikking på dette strekket.

Figur 6. Sefrak ID1567-0001-104- Markastue fra 1800-tallet. Foto: DBT/TRFK

Figur 7. Navnløs bekk øst for den nordlige delen av Krokvatnet. Foto:DBT/TRFK

KI. 1306. Passerer Sefrak ID1567-0001-104- Høyløe. Østsiden av Langvassbekken vurderes nærmere med hensyn til spor etter slagg. Flere terrasser som ligger nord for høyløa kan se egnet ut for plassering av ovn. Men det observeres ikke slagg eller annet som indikerer slike kulturminner. Terrenget domineres i det øvrige av myrlendte drag. Følger Langvassbekken frem til plangrense, og vender sørover over myrdraget til Sefrak-registrerte bygninger nede ved Krokvatnet, for så å følge bekken der nordover og ut av plangrensen.

Figur 8. Sefrak ID1567-0001-104- Høyløe. Foto: DBT/TRFK

KI.1331. Kommer frem til Sefrak ID1567-0001-110 Markastue og ID ID1567-0001-111 Høyløe, Stomprud, 1800-tall. Øst for disse går det en liten bekk som vurderes med tanke på slagg. Bekken følges frem til den passerer plangrensen. Spesielt den østlige siden har et potensial, men det blir ikke observert slagg eller andre indikasjoner. Ingen andre kulturminner observeres heller.

Figur 9. Sefrak ID1567-0001-110 og ID ID1567-0001-111. Foto: DBT/TRFK

KI.1401. Passerer Sefrak ID1567-0001-112 og ID ID1567-0001-113- Markastue og høyløe Storli, 1900-tall. Kun tuftene er synlige, samt noe metallskrot (ovn). Kursen settes nå østover mot Årbuslættet.

Figur 10. Sefrak ID1567-0001-112 og ID ID1567-0001-113. Foto: DBT/TRFK

Kl. 1432. Passerer Sefrak ID1567-0001-106 ruin etter høyløe, Kirkholtgjeret (1900-tallet). Registreringen følger nå stien østover og ut av planområdet. Retur til utgangspunkt, fremme ved bilen kl. 1530.

Figur 11. Sefrak ID1567-0001-106. Foto: DBT/TRFK

Figur 12. Utsikt mot Småfjella/Resfjellet. Foto: DBT/TRFK

Konklusjon

Det ble ikke påvist spor etter automatisk fredede kulturminner. Et nyere tids kulturminne av en kvernkall ble registrert og ført inn i Askeladden som ikke-fredet kulturminne (AID324720). Hovedvekten av registreringen ble rettet mot jernvinner og kullproduksjon. Ingen indikasjoner mot slike ble påvist.

Øvrige områder som ikke ble visuelt undersøkt, ble vurdert mot digital terrengmodell (DTM).

Vi minner imidlertid om den generelle aktsomhetsplikten etter § 8 i kulturminneloven. Dersom en under opparbeidingen skulle støte på noe spesielt i grunnen (mulig fredet kulturminne), må en stanse arbeidet og varsle fylkeskommunen.

David Berg Tuddenham, arkeolog
Trondheim, 30.10.2024

Litteratur

-Dahle, K. og Eidshaug; J.S.P.2018. Mot en ny fase for jernvinna i Møre og Romsdal? Nye perspektiver på organisering og teknologi. I *Primitive Tider 2018/20. arkeologisk tidsskrift*. Oslo.